

08 / MAJ 2018

MEMORIA

PAMIĘĆ • HISTORIA • EDUKACJA

25 LAT MIEJSCA PAMIĘCI I MUZEUM HOLOKAUSTU W WASZYNGTONIE

30 LAT MARSZU
ŻYWYCH. ROZMOWA Z
AHARONEM TAMIREM

KONFERENCJA
"PRZYSZŁOŚĆ BADAŃ
NAD HOLOKAUSTEM"

WYSTAWA ZDJEĆ
HANNAH KOZAK W LOS
ANGELES: OCALONY:
DUCHY MOJEGO OJCA

DOBRE JEST MÓC COŚ
MIEĆ. O PRACY
ARCHIWUM ITS

SPIS TREŚCI

ŁĄCZĄC PAMIĘĆ ŚWIATA

25 LAT MUZEUM HOLOKAUSTU W WASZYNGTONIE

WYSTAWA SPECJALNA
„DZIECI W OBOZIE KONCENTRACYJNYM BERGEN-BELSEN”

DOBRCZE JEST MÓC COŚ MIEĆ...
O PRACY ARCHIWUM ITS

AHARON TAMIR: MUSIMY NIEŚĆ POCHODNIĘ PAMIĘCI.
30 LAT MARSZU ŻYWYCH

KONFERENCJA NAUKOWA
„PRZYSZŁOŚĆ BADAŃ NAD HOLOKAUSTEM”

'SURVIVOR: MY FATHER'S GHOSTS'
WYSTAWA FOTOGRAFII W LAMOTH

MIĘDZYNARODOWY KONSENSUS
BUDOWANY WOKÓŁ WYMOWY I HISTORII AUSCHWITZ

PROJEKT TAILOR

KONFERENCJA NAUKOWA „PRZYSZŁOŚĆ BADAŃ NAD HOLOKAUSTEM”

W dniach 25-26 kwietnia 2018 w Nowym Jorku odbyła się międzynarodowa konferencja naukowa zorganizowana we współpracy centrum naukowego nowojorskiego uniwersytetu City University of New York – Graduate Center oraz Muzeum Dziedzictwa Żydowskiego Museum of Jewish Heritage – A Living Memorial to the Holocaust zatytułowana „Przyszłość Badań nad Holokaustem”.

Wśród uczestników znaleźli się czołowi naukowcy zaangażowani w tematykę Holocaustu i studiów nad ludobójstwem z całej Ameryki Północnej, Europy i Izraela. Konferencja miała charakter otwarty, a patronat nad nią objęło wiele organizacji międzynarodowych. Celem konferencji było wywołanie dyskusji dotyczącej bieżącego stanu badań nad Holokaustem, ich wagi w obecnych realiach początku dwudziestego pierwszego wieku, jak również dalszych perspektyw oraz globalnej istoty tej dziedziny nie tylko w związku z działalnością badawczą, lecz także w kontekście politycznym oraz upamiętnienia w nadchodzących latach i dekadach.

Istota konferencji skupiającej się na obecnym i przyszłym stanie badań nad Holokaustem nie wymaga wyjaśnień: od końca drugiej wojny światowej i wyzwolenia obozów koncentracyjnych minęło ponad 70 lat, a pokolenie, które bezpośrednio doświadczyło tych wydarzeń nieuchronnie odchodzi. Holocaust coraz szybciej staje się abstrakcyjnym pojęciem z zakresu pamięci historycznej, a wiedzę o nim przekazują podręczniki szkolne, uroczystości i instytucje zaangażowane w jego upamiętnienie oraz media. W każdym ze wspomnianych przypadków zyskujemy jedynie dostęp do pośredniej relacji z tych najbardziej mrocznych momentów dwudziestego wieku. Sytuacja ta sprawia, że rodzą się pytania mające odniesienie nie tylko do badań nad Holokaustem, ale także do szerzenia wiedzy i przekazywania istoty tego wydarzenia w miarę upływu nowego stulecia obfitującego w swoje

własne wyzwania, wstrząsy i okrucieństwa. Głównym powodem do refleksji poruszonym przez wielu mówców, zawartym między innymi w inauguracyjnych uwagach Chase’a Robinsona kierującego City University of New York – Graduate Center, były spostrzeżenia o tym, że młode pokolenie wie coraz mniej – czasami zatrwając mało – na temat Holocaustu. Przemyślenia te wynikają między innymi z bieżących raportów sporządzonych z badań przeprowadzonych w lutym 2018 roku przez Jewish Material Claims Against Germany.

Amerykańskie i międzynarodowe media poświęciły dużo czasu przedstawianiu tych spostrzeżeń w związku z dniem pamięci o Holokauście Yom HaShoah w kwietniu. Okazało się, że dwie trzecie przedstawicieli amerykańskiego pokolenia millennialsów biorących udział w badaniu nie było w stanie powiedzieć, czym było Auschwitz, a 22 procent z nich stwierdziło, że nie słyszało o czymś takim, jak Holocaust bądź nie było pewnych, czy się z tym pojęciem kiedykolwiek zetknęło.

Oprócz refleksji związanych z tym niepokojącym spostrzeżeniem dyskutowano także kwestię poruszaną podczas kolejnych paneli konferencji dotyczącą tendencji populistycznych pojawiających się w ostatnich latach w Europie i Ameryce Północnej oraz wpływu, jakie mają one nie tylko na badania nad Holokaustem oraz jego upamiętnienie, ale także na normalizację narracji rewizjonistycznych, a nawet negacji Holocaustu oraz działań różnych społeczeństw

i narodów w czasie drugiej wojny światowej, w tym głównie, ale nie jedynie, Niemiec. Tendencje zmierzające ku wymazaniu z pamięci Holokaustu jako faktu historycznego, w połączeniu z zawłaszczaniem, a nawet obalaniem tej pamięci dla niegodziwych celów politycznych w obecnych czasach stanowią prawdziwy powód do zmartwień.

W związku z powyższym można z powodzeniem przypuszczać, że nigdy przedtem Holokaust nie zajmował tak istotnego miejsca w dyskursie akademickim, upamiętniającym i politycznym. W nawiązaniu do badań nad Holokaustem, profesor Wendy Lower z Claremont McKenna College, pełniąca obowiązki dyrektora Jack, Joseph, and Morton Mandel Center for Advanced Holocaust Studies w United States Holocaust Memorial Museum stwierdziła w swoim głównym przemówieniu, że w ostatnich latach zainteresowanie zagadnieniem Holokaustu wręcz „eksplodowało”.

Następnie profesor odwołała się do przykładu ogromnego zbioru świadectw zarejestrowanych w

fundacji USC Shoah Foundation, który na chwilę obecną obejmuje ponad 165 000 godzin relacji, co wciąż jednak stanowi zaledwie ułamek historii ocalałych z Holocaustu.

Otwarcie archiwów po zakończeniu zimnej wojny w latach 1989/90 oraz przyjęcie Holocaustu jako filaru swojej działalności politycznej i edukacyjnej przez tak rozwinięty na chwilę obecną organizm, jakim jest Unia Europejska, doprowadziły do prawdziwej „europeizacji” dziedziny badań nad Holocaustem, co wielokrotnie powtarzano w trakcie konferencji.

Takie badania międzynarodowe i transnarodowe, jak działalność zapoczątkowana przez Timothy Snydera oraz lokalne i szerzej rozpowszechnione studia nad dotychczas zaniedbywanymi zagadnieniami i tematami związanymi z Holocaustem, które przeprowadza się na szeroką skalę w różnych państwach europejskich, zgodnie sugerują rosnący zakres badań nad tym wydarzeniem historycznym oraz ich międzynarodową, wręcz globalną skalę i istotę.

Obserwacje te wzmocniło przemówienie wstępne Davida Gilla, Konsula Generalnego Republiki Federalnej Niemiec w Nowym Jorku. Sama obecność niemieckiego konsula generalnego, w tym wsparcie konferencji przez Ambasadę Niemiec oraz Niemiecką Centralę Wymiany Akademickiej, podkreśliły opinię konsula, że Holocaust jest obecnie uważany za „część historii Niemiec i historii cywilizacji” oraz odwołanie się do słów byłego Prezydenta Republiki Federalnej Niemiec Joachima Gaucka o tym, że „tożsamość niemiecka nie istnieje bez Auschwitz”. Prezentacja Davida Gilla wprost odnosiła się do wyzwania, jakim jest dalsze edukowanie w zakresie Holocaustu w czasach, gdy jego naocznych świadków zabraknie wśród nas, jak również dotyczyła rosnących problemów, w tym w Niemczech, ze strony prawicowego populizmu i rewizjonizmu, nie zapominając o odradzającym się antysemityzmie.

Odnalezienie odpowiedzi na wszystkie te pytania, w tym główne punkty konferencji, nadal stanowi podstawę dla działalności badawczej i edukacyjnej. Powstało obecnie wiele instytucji angażujących się w studia nad Holocaustem, wraz z licznymi uniwersyteckimi projektami profesorskimi poświęconymi temu zagadnieniu w Niemczech, Austrii, Izraelu, Stanach Zjednoczonych i nie tylko. W obecnych czasach Holocaust jest oficjalnie upamiętniany nie tylko w wielu krajach, jak np. Izrael i Niemcy, ale także przez ONZ i UE. Poza tym istnieją setki, jeśli nie tysiące, większych i mniejszych miejsc pamięci o Holocaustie rozsianych między innymi po Europie i Ameryce Północnej. Podsumowując, ten „boom” pamięci, jak zwykło się w ostatnich latach nazywać obecną sytuację, nie wykazuje symptomów osłabienia, i w ten sposób występuje w kłopotliwym kontraście do niepokojących doniesień o tym, że młode pokolenia zapominają o Holocaustie.

Ważnym punktem przebiegu konferencji było odniesienie badań nad Holocaustem i upamiętnienia do szerszej pojętych studiów nad ludobójstwem, do masowej przemocy politycznej oraz do europejskiego i pozaeuropejskiego kontekstu kolonializmu, imperializmu i niewolnictwa. W odniesieniu do tych kwestii profesor John Torpey z CUNY Graduate Center przedstawił spostrzeżenia podsumowujące konferencję, a jego prezentację transmitowano na żywo po przemówieniu kończącym całe wydarzenie mającym miejsce w Museum of Jewish Heritage. Profesor Torpey stwierdził, że Holocaust pełnił i wciąż będzie pełnił centralną i wyjątkową rolę historyczną nie tylko w szerszej pojętych studiach nad ludobójstwem i pamięcią, lecz także w tworzeniu przepisów w zakresie praw człowieka, ścigania ludobójstwa oraz innych zbrodni przeciwko ludzkości oraz w międzynarodowym zaangażowaniu politycznym w sprawiedliwość i odpowiedzialność. Dokładnie rzecz ujmując, w obliczu pojawiającego się obecnie zapomnienia, w połączeniu z odrodzeniem pravicowego populizmu i antysemityzmu, a także w związku z nowymi formami politykierstwa skierowanego przeciw

imigrantom i uchodźcom, wydaje się jasne, że badania nad Holocaustem będą wciąż miały kluczową rolę do odegrania, a istotne będzie wyciąganie wniosków z tragedii z przeszłości, do których przyczynił się człowiek oraz wzmacnianie w przyszłości i na chwilę obecną wartości demokratycznych.

W tle okładki programu konferencji znalazła się okryta złą sławą brama prowadząca do obozu Auschwitz-Birkenau jako bezpośredni symbol podkreślający centralną pozycję Auschwitz dla upamiętnienia Holocaustu. Ta prestiżowa międzynarodowa konferencja pokazała, że badania nad Holocaustem, jego upamiętnienie i edukowanie o tym wydarzeniu zajmują w równym stopniu centralną pozycję we współczesnej globalnej społeczności, jak poszukiwanie sprawiedliwości, odpowiedzialności i praw człowieka. Muzeum Dziedzictwa Żydowskiego Museum of Jewish Heritage – A Living Memorial to the Holocaust z dumą podjęło się współorganizacji tego wydarzenia i pozostaje nieprzerwanie zaangażowane w realizację tych wzniosłych idei poprzez ciągłe powszechne wysiłki edukacyjne.

